

ANTON GRAF

DOI: <http://dx.doi.org/10.18290/rt.2016.63.6-16>

TRZYDZIEŚCI SZEŚĆ TEZ Z TEOLOGII PRAKTYCZNEJ¹

Antoni Graf urodził się 25 maja 1811 r. w Baldern (Niemcy). Studia teologiczne w Tybindze rozpoczął w semestrze zimowym 1830/1831, które ukończył w cztery lata później. Świecenia kapłańskie przyjął 5 listopada 1835 r. Od roku 1837 pełnił funkcję repetenta w Kolegium Wilhelma (Wilhelmsstift) w Tybindze, a od 17 stycznia 1838 r. był następcą Jana Chrzyciela Hirschera (1788-1865), docentem prywatnym na Katolickim Wydziale Teologicznym Uniwersytetu w Tybindze oraz asystentem swego nauczyciela i mistrza Jana Sebastiana Dreya (1777-1853).

Podczas dysputy publicznej 19 listopada 1840 r. bronił *Trzydziestu sześciu tez z teologii praktycznej*, na podstawie których 26 stycznia 1841 r. został profesorem zwyczajnym teologii pastoralnej. Prócz tego wykładał egzegezę Nowego Testamentu.

WSTĘP

Wszyscy, którzy zajmują się rozwojem teologii pastoralnej, są zgodni, że to właśnie jemu zawdzięcza *genialny zarys*² i jej *eklezjologiczną dedukcję*. W konstruowaniu

¹ *Sechs und dreissig Sätze aus der Praktischen Theologie* to swoiste streszczenie jego podstawowego dzieła *Kritische Darstellung des gegenwärtigen Zustandes der Praktischen Theologie* (Tübingen 1841). Anton Graf 18 listopada 1840 r. podczas publicznego wystąpienia przedstawiając *Sechs und dreissig Sätze aus der Praktischen Theologie* studentom teologii Kolegium Wilhelma w Tybindze i późniejszemu profesorowi egzegezy Nowego Testamentu oraz teologii moralnej Uniwersytetu w Tybindze Moritzowi Aberle, bronił wyników opracowanego dzieła *Kritische Darstellung des gegenwärtigen Zustandes der Praktischen Theologie*. Przedstawione przez niego tezy, zawarte w małej broszurze, pozostawały w aktach osobowych Grafy w archiwum uniwersyteckim (UAT126/218. Personalakte Anton Graf) do czasu publikacji w 1986 r. w pracy zbiorowej *Wege der Pastoraltheologie: Texte einer Bewußtwerdung* (Bd. 2., Hrsg. A. Zottl, W. Schneider, Eichstätt 1986, s. 31-35).

² N. METTE, *Die Tübinger pastoraltheologische Schule*, w: E. WEINZIERL, G. GRIESL (Hrsg.), *Von der Pastoraltheologie zur Praktischen Theologie 1774-1974*, Salzburg–München 1975, s. 75. Ksiądz Blachnicki pisał, że był on tym człowiekiem, wielkim i genialnym, który „w połowie XIX wieku dokonał prawdziwego »przewrotu kopernikańskiego« w rozwoju teologii pastoralnej, ukazując jej całkiem nowe perspektywy” (F. BLACHNICKI, *Teologia pastoralna ogólna*, cz. 2: *Eklezjologiczna*

takego ujęcia teologii pastoralnej Graf mógł oprzeć się na nauce swych nauczycieli. Chodzi tu przede wszystkim o wypracowane przez tak zwaną Tybińską Szkołę Teologiczną³ rozumienie historii, teologii i Kościoła. Znawcy problemu wskazują na J.S. Dreya, J.B. Hirschera i Jana Adama Möhlera (1796-1838) jako tych, którzy poprzez swe prace starali się wpłynąć na odnowę teologii w ogóle, a poprzez nią na odnowę duszpasterstwa⁴. To dzięki nim Graf podjął „próbę krytycznej analizy całej tradycyjnej teologii pastoralnej, opierając się na pogłębionym w Szkole Tybińskiej zrozumieniu chrześcijaństwa i Kościoła”⁵.

W nawiązaniu do osiągnięć Tybińskiej Szkoły Teologicznej ujmuje teologię eklezjologicznie⁶, to znaczy jako nauką samoświadomość Kościoła: „Kościół jest podmiotem i zarazem przedmiotem teologii”⁷. Jest przedmiotem teologii w potrójnym aspekcie: „w swoim historycznym stawaniu się, w swojej niezmiennej istocie oraz w swoim budowaniu się w przyszłość, dokonującym się w teraźniejszości”⁸. Tym trzem ujęciom Kościoła odpowiadają trzy części teologii, które winny następować po sobie: teologia historyczna, systematyczna i praktyczna. Jedne z nich posiadają charakter czysto naukowy, inne – praktyczny⁹. Teologia praktyczna jest nauką

dedukcja teologii pastoralnej, Lublin 1971, s. 42 [dalej: BLACHNICKI TPO II]; zob. także: F. BLACHNICKI, *Teologia pastoralna ogólna*, cz. 1: *Wstęp do teologii pastoralnej. Teologiczne zasady duszpasterstwa*, Warszawa: Wydawnictwo Salezjańskie 2013, s. 99-100; [dalej: BLACHNICKI TPO I].

³ Z. KRZYSZOWSKI, *Tybińska Szkoła Teologiczna*, w: *Encyklopedia katolicka*, t. XIX, kol. 1196-1197.

⁴ „Graf podejmuje [...] świadomą próbę wydedukowania koncepcji teologii pastoralnej z idei Kościoła. U podstaw tej dedukcji stawia [...] określoną wizję Kościoła, tę mianowicie, która została wypracowana w tzw. teologicznej Szkole Tybindzkiej” (F. BLACHNICKI, *Idea Kościoła we współczesnej literaturze teologiczno-pastoralnej*, SSHT 4 (1971), s. 58). „In seiner Konzeption konnte Graf an die Theologie seiner Tübinger Lehrer (J.S. Drey, J.B. Hirscher, J.A. Möhler) anknüpfen, wengleich sich bei ihnen noch nicht das Verständnis von praktischer Theologie findet, um das sich A. Graf bemühte” (N. METTE, *Theorie der Praxis. Wissenschaftsgeschichtliche und methodologische Untersuchungen zur Theorie-Praxis-Problematik innerhalb der praktischen Theologie*, Düsseldorf 1978, s. 33). O wpływie tych teologów na rozwój myśli teologiczno-pastoralnej Graf zob.: N. METTE, *Die Tübinger pastoraltheologische Schule*, s. 75-82. Skróty bibliograficzne, prócz zaznaczonych i wyjaśnionych w tekście, na podstawie: *Wykaz skrótów bibliograficznych. Sygnatury, wydania, tomy i zmiany tytułów*, oprac. J. Warmiński, Lublin 2009.

⁵ BLACHNICKI TPO II 43; por. N. METTE, *Theorie der Praxis*, s. 35.

⁶ BLACHNICKI TPO II 43; A. GRAF, *Sechs und dreissig Sätze aus der Praktischen Theologie*, w: A. ZOTTL, W. SCHNEIDER (Hrsg.), *Wege der Pastoraltheologie*, Bd. 2, s. 33.

⁷ BLACHNICKI TPO II 43; A. GRAF, *Sechs und dreissig Sätze aus der Praktischen Theologie*, s. 33.

⁸ BLACHNICKI TPO II 43; A. GRAF, *Sechs und dreissig Sätze aus der Praktischen Theologie*, s. 33.

⁹ BLACHNICKI TPO II 43. Por. H. SCHUSTER, *Die Geschichte der Pastoraltheologie*, w: *Handbuch der Pastoraltheologie*, Freiburg 1964, vol. I, s. 57-58; A. GRAF, *Sechs und dreissig Sätze aus der Praktischen Theologie*, s. 33. Podkreślenie aspektu praktycznego teologii pastoralnej nie oznacza bynajmniej, że należy przypisać jej mniejsze znaczenie niż naukom o charakterze bardziej teoretycznym, naukowym. Drey uważał, że teologia jako taka „im emmintenten Sinne praktisch ist”.

i teorią samobudującego się Kościoła lub też nauką „o kościelnych, bosko-ludzkich czynnościach zmierzających do budowania się Kościoła”¹⁰. Dzięki tej definicji Graf osiągnął najpierw to, że przewyciężył rozumienie jej wyłącznie jako wprowadzenia do teologii¹¹. Nadał jej również status samodzielnej dyscypliny naukowej, w której z istoty Kościoła można wyprowadzić „zarówno cel jego działania, jak i główne środki”¹².

Ksiądz Blachnicki uważał, że teologię pastoralną pojmował Graf jako „teorię rządzenia Kościołem oraz posługi kościelnej”. Działalność pierwsza związana jest szczególnie z hierarchią, druga z kapłaństwem „urzędowym” w ogólności¹³. W innym miejscu Sługa Boży pisze, że są to jakby „dwie płaszczyzny budowania Kościoła, ściśle jednak ze sobą zespolone, albowiem budowanie Kościoła »ogólnego« zmierza ostatecznie i służy budowaniu wspólnoty lokalnej (gminy), a budowanie wspólnoty lokalnej stoi w służbie wspólnoty ogólnokościelnej”¹⁴.

Jak wspominałem, ks. Blachnicki znaczenie dokonań Grafa w rozwoju teologii określił mianem *przewrotu kopernikańskiego*¹⁵ i wskazał na trzy racje, które decydują o aktualności eklezjologicznej dedukcji teologii pastoralnej Grafa:

(1) „Od strony metodycznej i formalnej postawił on jasno i konsekwentnie tezę, że Kościół i jego istota ma być podstawą dedukcji koncepcji teologii pastoralnej i duszpasterstwa”¹⁶;

(2) „Cel działania ujmuje w aspekcie formalnym i materialnym. [W ujęciu formalnym cel działania] Kościoła wyrasta z woli i istoty Chrystusa, Jego Ducha, Kościoła, gminy i poszczególnych wiernych”¹⁷. W ujęciu materialnym celem działania Kościoła

W związku z tym Mette pisze między innymi: „Diese Formulierung ähnelt der von Schleiermacher vorgenommenen Bestimmung der Theologie als einer »positive(n) Wissenschaft«, die es zur Aufgabe habe, »zur Lösung einer praktischen Aufgabe« beizutragen” (*Die Tübinger pastoraltheologische Schule*, s. 78).

¹⁰ BLACHNICKI TPO II 44; A. GRAF, *Sechs und dreissig Sätze aus der Praktischen Theologie*, s. 34.

¹¹ Tak ujmował rolę teologii pastoralnej Drey (N. METTE, *Die Tübinger pastoraltheologische Schule*, s. 79-80).

¹² BLACHNICKI TPO II 45; por. N. METTE, *Die Tübinger pastoraltheologische Schule*, s. 84; A. GRAF, *Sechs und dreissig Sätze aus der Praktischen Theologie*, s. 34.

¹³ BLACHNICKI TPO II 46; por. R. KAMIŃSKI, *Wprowadzenie do teologii pastoralnej*, Lublin: Wydawnictwo KUL 1992, s. 24-26.

¹⁴ BLACHNICKI TPO II 51.

¹⁵ BLACHNICKI TPO II 42: Graf podjął „świadomą próbę wydedukowania koncepcji teologii pastoralnej z idei Kościoła”.

¹⁶ Tamże s. 49: „Kościół jest rzeczywistością, która staje się, aktualizuje lub urzeczywistnia w każdym momencie historii, dzięki działaniu uwielbionego Pana przez Ducha Świętego. Kościół posiada więc swoją terażniejszość, która jest zarazem początkiem jego rozwoju w przyszłość. Ten aspekt interesuje teologię pastoralną (praktyczną), stanowiąc jej przedmiot formalny lub właściwy”.

¹⁷ Tamże s. 50: „W tym punkcie przeciwstawia się zdecydowanie tradycyjnej koncepcji teologii pastoralnej ujmującej cel duszpasterstwa czysto tranzytywistycznie, jako zamierzony przez Chrystusa, przejęty w Jego imieniu przez »pasterzy« i odniesiony do wiernych jako przedmiotu działania

jest jego budowanie, które dokonuje się w Duchu Świętym, który „prowadzi wiernych do zespolenia się w gminach, a poprzez nie w całym Kościele”¹⁸;

(3) „Do bliższego określenia celu działania Kościoła w aspekcie materialnym prowadzi także ujęcie środków tego działania. [Są nimi:] przepowiadanie wiary, kult (liturgia) oraz dyscyplina [Kościoła]”¹⁹.

Podobne stanowisko zajmuje Werner Schneider, który uważa, że przedstawiony przez Grafa zarys pastoralnej do dzisiaj zaskakuje swą aktualnością, ponieważ „także współczesna teologia praktyczna winna uzasadniać siebie jako dyscyplinę konieczną i teologiczną”²⁰. Zastrzeżenia, które stawia się koncepcji Grafa²¹, nie dotyczą warstwy merytorycznej, proponowanej koncepcji teologii pastoralnej, lecz dotyczą niejasności i niedomówień spowodowanych „brakami ówczesnej eklezjologii”, jak to zwięźle ujął ks. Blachnicki²².

TEKST

1

Die praktische Theologie als *Wissenschaft* sthet bis jetzt auf einer *niedrigen* Stufe :
Teologia pastoralna jako *nauka*²³ po dziś dzień prezentuje niski poziom;

[...]. W ujęciu Grafa natomiast Chrystus cel przez siebie zamierzony przez swojego Ducha wkłada jakby od wewnątrz w wolę wiernych tworzących wspólnotę Kościoła lokalnego [...] i w ten sposób cel działania Chrystusa, wyrastający z Jego istoty i woli, staje się równocześnie celem działania całego Kościoła”.

¹⁸ BLACHNICKI TPO II 51.

¹⁹ Tamże. Nieco inaczej znaczenie Grafa ujął Norbert Mette (*Theorie der Praxis*, s. 35-39).

²⁰ W. SCHNEIDER, *Das pastoraltheologische Werk Anton Grafs*, w: A. ZOTTL, W. SCHNEIDER (Hrsg.), *Wege der Pastoraltheologie*, Bd. 2, s. 25-26. Podobną opinię wyraża Sługa Boży: „Sama jednak koncepcja Grafa wydaje się być ujętą tak zasadniczo i głęboko, że można się pytać tylko o jej udoskonalenie w dalszym rozwoju, a nie o jej słuszność i zasadniczość w ogóle” (BLACHNICKI TPO II 52).

²¹ Sługa Boży za pracą doktorską H. Schustera (*Die praktische Theologie als wissenschaftliche theologische Lehre über den je jetzt aufgegebenen Vollzug der Kirche. Eine geschichtliche und theologische Untersuchung über das Wesen der Pastoraltheologie bzw. der praktischen Theologie*, Innsbruck 1962, s. 78-88) podejmuje niejasność co do sposobu „pojmwania podmiotu urzeczywistniania się Kościoła” (BLACHNICKI TPO II 47). W naszym przekonaniu wątpliwość ta nie wydaje się przekonująca, skoro sam Schuster w *Die Geschichte der Pastoraltheologie* (s. 56-62) doń nie powraca. Natomiast R. Kamiński wskazuje na pewne niedopracowania następujących zagadnień: „wpływu uwarunkowań aktualnych na sposób działania Kościoła”, „podziału działalności Kościoła na »rządzenie Kościołem« i »posługę kościelną«”, na »czynności kościelne« i »czynności Królestwa Bożego«” (*Wprowadzenie*, s. 25-26).

²² BLACHNICKI TPO II 48.

²³ To, co w tłumaczonym tekście zapisane jest kursywą, w tekście oryginalnym podane jest w spacji.

2

Es fehlt richtige Bestimmung und Begründung des *Begriffes* der praktischen Theologie und ihrer einzelnen Disciplinen²⁴ : Brakuje²⁵ poprawnego określenia i uzasadnienia *terminu* teologia praktyczna oraz jej szczegółowych dyscyplin²⁶ (*Kritische Darstellung* §§ 8 i 12; zob. §§ 3, 4, 5 oraz s. 281 nn.*);

3

Die richtige Bestimmung und Begründung des *Zieles* der von der praktischen Theologie und ihren einzelnen Disciplinen darzustellenden kirchlichen oder geistlichen T[h]ätigkeiten²⁷ : [Brakuje] poprawnego określenia i uzasadnienia *celu* kościelnych i duchowych działań, które mają być przedłożone w teologii praktycznej i jej szczegółowych dyscyplinach (*Kritische Darstellung* § 3);

4

Die Angabe *aller Hauptmittel* zum Ziele, die Darlegung ihres *Wesens* und ihrer Not[h]wendigkeit²⁸, die *Zut[h]eilung*²⁹ jener Mittel an die *einzelnen* Disciplinen, die *Ausscheidung* eines *unberechtigten* Mittels, nämlich des Wandels des Geistlichen : [Brakuje] podania *wszelkich zamierzonych* celowych *działań*, przedłożenia ich *istoty* i *konieczności*, *przydzielenia* środków *poszczególnym* dyscyplinom, wykluczenia działań *nieuzasadnionych*, szczególnie ze strony postępowania duchownych (*Kritische Darstellung* § 4);

5

Die Darstellung des *Wesens* und der *Not[h]wendigkeit* des *geistlichen Standes* : [Brakuje] przedstawienia *natury stanu duchownego* i jego *niezbędności* (*Kritische Darstellung* § 5);

²⁴ Zachowujemy przyjętą (starą) pisownię (M.M.).

* Przedstawione tezy są po części zawarte, po części przywołane w mojej pracy *Kritische Darstellung des gegenwärtigen Zustandes der praktischen Theologie*, co dopiero wydanej u H. Lauppa w Tybindzie [uwaga pochodzi od Grafa].

²⁵ Z wyrazem *brak*, *brakuje*, nawet niezapisanym wprost, ale niejako założonym, wynikającym z treści zdania, spotykać się będziemy w pierwszej części jego tekstu. Teologia pastoralna/praktyczna jest w przekonaniu Grafa konieczną dyscypliną teologiczną. Wynika to z jego koncepcji teologii w ogóle, która musi przeprowadzać naukową refleksję nad *całą* rzeczywistością Kościoła. Ponieważ Kościół jest *również* rzeczywistością budującą siebie w przyszłość, musi istnieć także praktyczna teologia, poddająca naukowej analizie ten aspekt rzeczywistości Kościoła. W przekonaniu Grafa jest ona jeszcze wciąż czymś poszukiwanym, jeszcze niewypracowanym, dlatego dokonuje krytycznej analizy poprzez wskazanie jej dotychczasowych braków.

²⁶ Graf każdą z tez opatruje odniesieniem do konkretnych paragrafów swego dzieła. Ze względów dokumentacyjnych zamieszczamy je zgodnie z decyzją Autora w nawiasie.

²⁷ Zachowujemy przyjętą (starą) pisownię (M.M.).

²⁸ Zachowujemy przyjętą (starą) pisownię (M.M.).

²⁹ Zachowujemy przyjętą (starą) pisownię (M.M.).

6

Die richtige und vollständige der *Hauptnormen* der kirchlichen und geistlichen T[h]ätigkeiten, und der *Prin[c]ipien*³⁰ der praktischen Theologie und ihrer Zweige : [Brakuje] poprawnego i zadowolającego określenia *podstawowych norm* kościelnego i duchowego działania oraz *zasad* teologii praktycznej i jej dyscyplin (*Kritische Darstellung* § 6);

7

Nicht weniger mangelt die ruchtige Bestimmung des *Umfanges* der praktischen Theologie und ihrer einzelnen Disciplinen : Odnotowujemy [również brak] poprawnego ujęcia zakresu teologii praktycznej i jej poszczególnych dyscyplin (*Kritische Darstellung* §§ 8.10.12. itd.);

8

Die Aufnahme mancher nicht ohne beträchtlichen Nachteil überschender Materien: [Brakuje] także przyjęcia niektórych *przeoczonych bez* znacznej szkody treści [zagadnień] (*Kritische Darstellung* § 7 s. 274 nn., s. 281 nn.);

9

Die Bearbeitung, ja sogar die Nennung ganzer *Haupt[h]eile*³¹, nämlich der Theorie und Wissenschaft des *Kirchenregimentes*, der kirchlichen Missionsthätigkeit³², der Wirksamkeit der *amtlich aufgestellten Lehrer der Theologie* : [Brakuje] opracowania, a nawet nazwania znaczących działów, a mianowicie teorii i nauki *rządzenia Kościołem, kościelnej działalności misyjnej*, skuteczności i działań *urządowych teologów* (*Kritische Darstellung* § 11).

10

Wir vermissen die Ausscheidung vieler *gar nicht* oder nur *untergeordneter* Beziehung in die praktische Theologie gehöriger Materien : Odczuwamy wyeliminowanie [brak] wielu zagadnień wcale lub tylko podrzędnie przynależących do teologii praktycznej (*Kritische Darstellung* § 10);

11

Die Ausscheidung vieler druchaus *willkührlicher*, ja geradezu *unwahrer*, aber nichts desto weniger als *allgemein* gültige Normen in Umlauf gesetzter Vorschriften und Ansichten : Odczuwamy eliminowanie [brak] wielu w zasadzie arbitralnych, ba – wręcz nieprawdziwych, ale mimo to powszechnie uznanych, będących w obiegu norm przepisów i poglądów (*Kritische Darstellung* s. 283 nn.);

³⁰ Zachowujemy przyjętą (starą) pisownię (M.M.).

³¹ Zachowujemy przyjętą (starą) pisownię (M.M.).

³² Zachowujemy przyjętą (starą) pisownię (M.M.).

12

Die *nothwendige*³³, *erschöpfende*, *gut geordnete* und in dem *Begriffe* liegende *Eint[h]eilung*³⁴ unserer Wissenschaft : [Odczuwamy] brak *niezbędnego*, *wyczerpującego* i *dobrze opracowanego*, *pojęciowego podziału* naszej dyscypliny (*Kritische Darstellung* § 12);

13

Die Festsetzung des *theologischen* Charakters, der theologischen Nothwendigkeit und des praktischen Werthes³⁵ der praktischen Theologie und ihrer einzelnen Disciplinen : [Odczuwamy potrzebę] podkreślenia *teologicznego* charakteru i teologicznej niezbędności oraz praktycznego waloru teologii praktycznej i jej dyscyplin szczególnych (*Kritische Darstellung* s. 117 nn.);

14

Die richtige und erschöpfende Bestimmung des *Verhältnisses* der praktischen Theologie und ihrer Zweige zu *einander* und zur *theoretischen* Theologie: [Odczuwamy potrzebę] poprawnego i wyczerpującego określenia *wzajemnych relacji* pomiędzy teologią praktyczną i jej szczegółowymi dyscyplinami (*Kritische Darstellung* s. 32 nn., 77 nn., § 12) a *teologią teoretyczną* (*Kritische Darstellung* § 8) oraz

15

Insbesondere die *Rechtfertigung* der allerdings mit recht vollzogenen Trennung unserer Wissenschaft von christlichen *Moral* : Przede wszystkim uznania ze wszechmiar słusznego oddzielenia naszej dyscypliny od [teologii] *moralnej* (*Kritische Darstellung* § 10);

16

Der Zustand der häufiger bearbeiteten Zweige der praktischen Theologie (der Katechetik, Homiletik, Liturgik, Seelsorge) ist auch im *Einzelnen* ein *minder erfreulicher*: *Nie należy być aż tak bardzo zadowolonym* ze stanu coraz częściej opracowywanych szczegółowych dyscyplin teologii praktycznej (katechetyki, homiletyki, liturgii, hodegetyki) (*Kritische Darstellung* s. 274-300).

17

Die Mangel der praktischen Theologie im *Ganzen* und *Einzelnen* haben mannigfaltige, ihr not[h]wendiges Erscheinen vollständig erklärende *Gründe* : Brak *całościowego* i *szczególowego* ujęcia teologii praktycznej posiada różnorodne, dające się w pełni wyjaśnić *przyczyny* (*Kritische Darstellung* s. 304 nn., 149 n., 159 n., 191 n., 194 n.).

³³ Zachowujemy przyjętą (starą) pisownię (M.M.).

³⁴ Zachowujemy przyjętą (starą) pisownię (M.M.).

³⁵ Zachowujemy przyjętą (starą) pisownię (M.M.).

18

In der neusten Zeit ist für die *wissenschaftlichere, christlichere* und *tiefer* Gestaltung der praktischen Theologie im *Ganzen* und *Einzelnen* – nicht *Unbedeutendes* geleistet worden : Jeśli chodzi o teologię praktyczną, tak w ujęciu bardziej *naukowym*, bardziej *teologicznym* i bardziej głębskim, to w czasach nam współczesnych, dokonano rzeczy nie bez znaczenia.

19

Dem unmittelbaren *praktischen Gebrauche* genügen auch schon die *gewöhnlichen* Werke in hohem Grade, aber durchaus nicht *vollständig* : W bezpośrednim *praktycznym zastosowaniu* wystarczają przyjęte działania, ale nie zupełnie.

20

Die christliche Theologie kommt nur in der *Kirche*, nicht aber *außer ihr not[h]wendig* und *not[h]wendig* in *rechter Weise* zum Vorscheine : Chrześcijańska refleksja teologiczna dokonuje się tylko w *Kościele*, jednak *nie poza nim* – ani w sposób konieczny ani też koniecznie we *właściwy sposób* w nim.

21

Das *not[h]wendige* und allseitig zu *erschöpfende Object*³⁶ der Theologie ist die christliche Kirche : Istotnym i wszystko obejmującym przedmiotem teologii jest Kościół chrześcijański.

22

Dieselbe bietet *drei* wesentlich verschiedene Seiten dar; sie hat eine *Vergangenheit*, ein bestimmtes, stets gleiches göttliches *Wesen*, und ist eine *sich selbst in die Zukunft hinein bildende, erbauende* : Kościół realizuje się w trzech różnych aspektach: w swoim *historycznym* stawaniu się, w swojej niezmiennej boskiej *istocie* oraz w *swoim budowaniu [tworzeniu] się w przyszłość*.

23

Die Theologie zerfällt sofort in *drei Hauptgebiete*, in die *biblischen Wissenschaften* und die *Kirchengeschichte*, in die *Dogmatik* und *Moral*, in die *praktische Theologie* : Teologię dzieli się na trzy części: *nauki biblijne* i *historię Kościoła*, *dogmatykę* i [*teologię*] *moralną* oraz *teologię praktyczną*.

24

Diese Hauptgebiete müssen in der bezeichneten Ordnung *auf einander folgen*, und : Wymienone części winny *następować po sobie* w nakreślonym [wyżej] porządku i

³⁶ Zachowujemy przyjętą (starą) pisownię (M.M.).

25

Wesentlich aus einem rein *wissenschaftlichen* und aus einem *praktischen Interesse* angebeut und studi[e]rt werden : uprawiane zgodnie z ich czysto *naukowymi*, a także *praktycznymi założeniami*.

26

Die praktische Theologie ist die *Wissenschaft und Theorie der sich selbst erbauenden Kirche*, oder der *kirchlichen, gott-menschlichen T[h]ätigkeiten*³⁷ zur *Erbauung der Kirche* : Teologia praktyczna jest *nauką i teorią o samo siebie budującym Kościele* lub *kościelną, bosko-ludzką działalnością* [zmierzającą] *do zbudowania Kościoła* (*Kritische Darstellung* s. 4 nn. oraz 125 n.).

27

Aus diesem *Begriffe* muß *Alles* in der praktischen Theologie, insbesondere das *Ziel*, die *Hauptmittel*, der *geistliche Stand*, die *Eint[h]eilung* abgeleitet und begründet werden : Z tego *ujęcia*, należy wyprowadzić i uzasadnić *wszystko*, co dotyczy teologii praktycznej, a więc jej *cel*, jak i *główne środki, status naukowy i podział* (*Kritische Darstellung* §§ 3, 4, 5, 11; s. 267 nn.).

28

Die *not[h]wendige, erschöpfende, wohlgeordnete* und im *Begriffe* liegende *Eint[h]eilung* der praktischen Theologie ist: I. *Wissenschaft und Theorie des Kirchenregimentes*, und II. *Wissenschaft und Theorie des Kirchendienstes*, und zwar 1) des Kirchendienstes an einer *einzelnen Gemeinde*, 2) des Kirchendienstes bei *Ungläubigen*, und 3) des Kirchendienstes der *amtlich aufgestellten Lehrer der Theologie* : [Należy uznać za] *nieodzowny, wyczerpujący, dobrze uporządkowany* i zawarty w tym *terminie* (pojęciu) podział teologii praktycznej: I. *Nauka i teoria rządzenia Kościołem* oraz II. *Nauka i teoria posługiwania kościelnego*, to znaczy: 1) w poszczególnej *parafii*, 2) wobec *niewierzących*, i 3) *ustanowionych urzędowo nauczycieli* (*Kritische Darstellung* s. 270 n.).

29

Die *Eint[h]eilung* des Kirchendienstes bei einer *einzelnen Gemeinde* ist nach den jeder Gemeinde *wesentlichen* Momente zu bilden. Diese sind die der Gemeinde (und Kirche) zwar *Angehörigen*, aber erst in sie *Hineinzubildenden*, die *Versammlung* der Gemeinde, die *Einzelnen* und einzelnen *Gruppen* der Gemeinde³⁸ : Dokonując refleksji

³⁷ Zachowujemy przyjętą (starą) pisownię (M.M.).

³⁸ W. Schneider (*Das pastoraltheologische Werk*, s. 23), powołując się na dzieło Grafa, zwraca uwagę, że teologia, a przede wszystkim teologia pastoralna, która bierze swój początek z Kościoła, służy przede wszystkim parafii (*Kritische Darstellung des gegenwärtigen Zustandes der Praktischen Theologie*, Tübingen 1841, s. 271). Składa się ona z wiernych, których (1) należy wprowadzić do wspólnoty parafialnej, a także (2) z wiernych, którzy ją tworzą (*versammelte Gemeinde*), oraz (3) z pojedynczych i małych społeczności (*Gemeinschaften*). Takie ujęcie prowadzi do trójpodziału oddziaływania pastoralnego (A. GRAF, *Kritische Darstellung des gegenwärtigen Zustandes der Praktischen Theologie*, s. 272).

nad posługiwaniem kościelnym w *parafii* [należy] uwzględnić w każdej z nich istotne *elementy*. Parafię tworzą ci, którzy do niej (i Kościoła) co prawda *należą*, ale jednak dopiero jako *wchodzący do niej*, następnie jest to *zgromadzenie* parafialne, *poszczególne jednostki* i poszczególne *grupy* (*Kritische Darstellung* s. 271 nn.).

30

Auf diese Weise erhalten wir *drei* T[h]eile³⁹ des Kirchendienstes bei einer einzelnen Gemeinde. Der *erste* T[h]eil ist die Wissenschaft und Theorie des kirchlichen T[h]ätigkeiten des Geistlichen in Bezug auf die *kirchlich Unmündigen*, insbesondere die Jugend seiner Gemeinde. Dieß die *Katechetik*, welche nach den drei Mitteln zum katechetischen Ziele (das Wort, der Cult⁴⁰, die Disciplin) in drei Abt[h]eilungen⁴¹ zerfällt: *Trzy* działy dotyczą posługiwania kościelnego w parafii. *Pierwszy* wiąże się z umiejętnością i teorią postępowania Kościoła w osobie duchownego wobec *niedojrzałych* w wierze; chodzi tu głównie o młodzież parafialną. Stanowi to domenę *katechetyki*, która, zgodnie z wytyczonymi środkami (Słowo, kult, dyscyplina⁴²), prowadzącymi do osiągnięcia katechetycznych celów, dzieli się na trzy części.

31

Der *zweit[h]e*⁴³ T[h]eil ist die Wissenschaft und Theorie der genannten T[h]ätigkeiten in Bezug auf die *Versammlung* der kirchlich Mündigen, der Gemeinde überhaupt, die Wissenschaft des *öffentlichen Gottesdienstes*. Nach den *Mitteln* zerfällt dieser T[h]eil in zwei Disciplinen, in die *Homiletik*, und *Liturgik*: *Dział drugi* odnosi się do umiejętności i teorii wyżej wskazanych działań wobec *zgromadzenia* dojrzałych w wierze, a więc przede wszystkim parafii, w zakresie publicznego sprawowania służby Bożej. Ze względu na środki oddziaływania dzieli się ten dział na dwie dyscypliny, a mianowicie *homiletykę* i liturgikę.

32

Der *dritte* T[h]eil ist die Wissenschaft derselben T[h]ätigkeiten in Bezug auf die *Einzelnen* der Gemeinde, die *Seelsorge*. Hier wird man nicht nach den *Mitteln* (das Wort, der Cult, die Disciplin), sondern nach den *Subjecten*⁴⁴ die *Unterabt[h]eilungen*

³⁹ Zachowujemy przyjętą (starą) pisownię (M.M.).

⁴⁰ Zachowujemy przyjętą (starą) pisownię (M.M.).

⁴¹ Zachowujemy przyjętą (starą) pisownię (M.M.).

⁴² Chodzi o dyscyplinę kościelną, przepisy prawonokościelne (kanoniczne), które „durch besondere Regeln und Statuten [...] den vor allem durch die Predigt Und den Cult von innen heraus zu pflanzenden und zu sicherenden *äußern* religiös-sittlichen *Wandel* und vermittels dessen zugleich das *innere* religiöse Leben auch noch von *äußern her* anregen, pflegen und sichern will, oder doch von anderen Mitgliedern, von Gemeinde und der ganzen Kirche gewisse Ärgernisse und Gefahren aller Art teils fern hält, teils entfernt“ (A. GRAF, *Kritische Darstellung des gegenwärtigen Zustandes der Praktischen Theologie*, s. 60-61).

⁴³ Zachowujemy przyjętą (starą) pisownię (M.M.).

⁴⁴ Zachowujemy przyjętą (starą) pisownię (M.M.).

bilden, und die einzelnen Mittel kehren je den Subjecten gegenüber wieder : *Trzeci* dział dotyczy umiejętnego oddziaływania wobec *pojedynczego wiernego* w parafii, *duszpasterstwa*. Tu podziałów nie tworzy się według środków (Słowo, kult, dyscyplina), lecz według tych podmiotów, tak by poszczególne środki odnosiły się do podmiotów.

33

Die Disciplinen des Dienstes bei einer einzelnen Gemeinde müssen in der *bezeichneten* Ordnung einander folgen : Dyscypliny dotyczące służby konkretnej parafii winny następować po sobie w *nakreślonym* porządku (*Kritische Darstellung*, s. 273 n.).

34

Mittelbar ist die praktische Theologie auch eine *geistliche Standesmoral* : *Pośrednio* teologia praktyczna jest także *duchową moralnością stanową duchownych*.

35

Die gute Verwaltung des geistlichen Amtes, im *Ganzen* betrachtet, ist ohne *Religiosität unmöglich* : Poprawna, *całościowa*, realizacja posługi duszpasterskiej jest niemożliwa bez religijności.

36

Die Bezeichnung unserer Wissenschaft durch »*Praktische Theologie*« ist treffend : Określenie naszej dyscypliny mianem »*teologii pastoralnej*« jest słuszne⁴⁵.

Tłumaczenie, opracowanie i wstęp Marek Marczewski

MIROSŁAW CHMIELEWSKI CSsR

Instytut Teologii Pastoralnej i Katechetyki KUL

DOI: <http://dx.doi.org/10.18290/rt.2016.63.6-17>

KRONIKA INSTYTUTU TEOLOGII PASTORALNEJ I KATECHETYKI KUL

za lata akademickie 2012/2013, 2013/2014, 2014/2015

W działalności naukowo-dydaktycznej Instytutu Teologii Pastoralnej i Katechetyki (ITPiK) w latach sprawozdawczych należy wyróżnić dwa okresy: pierwszy obejmuje

⁴⁵ Serdecznie dziękuję Panu Herbertowi Ulrichowi za łaskawy wgląd w tłumaczony tekst i sugerowanie stosownych poprawek (M.M.).